

ALEKSI PURSIAINEN

KANSAINVÄLISET PAKOTTEET JA VIENTIVALVONTA

ALMA TALENT 2021 HELSINKI

Tilaa kirja Alma Talent Shopista >>

Copyright © 2021 Alma Talent Oy ja Aleksi Pursiainen

ISBN 978-952-14-4330-5

ISBN: 978-952-14-4331-2 (sähkökirja)

Ulkoasu: Maria Mitrunen

Taitto: Sirpa Puntti

Paino: BALTO print, 2021 Liettua

Anna palautetta kirjasta: kustannustoimitus@almatalent.fi

SISÄLLYS

SAATTEEKSI	13
1 JOHDANTO	15
2 KANSAINVÄLISET PAKOTTEET	19
2.1 Yhdistyneiden kansakuntien pakotteet	21
2.2 Euroopan unionin ja Suomen pakotteet	23
2.2.1 Soveltamisala	24
2.2.2 Keskeinen sisältö	27
2.2.2.1 Pakoteluettelot	27
2.2.2.2 Vienti- ja tuontirajoitteet	59
2.2.2.3 Finanssipakotteet	71
2.2.2.4 Matkustus-, liikenne- ja kuljetusrajoitukset	78
2.2.2.5 Voimassa olevat pakotejärjestelmät	80
2.2.2.6 Suomen kansalliset terrorismin vastaiset ”pakotteet”	104
2.2.3 Seuraamukset	108
2.2.3.1 Rangaistussäännökset	108

2.2.3.2 Oikeuskäytäntö	112
2.2.3.3 Arviointia	112
2.3 Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJin pakotteet	115
2.4 Yhdysvaltojen pakotteet	117
2.4.1 Soveltamisala	120
2.4.1.1 Ensisijaiset pakotteet	121
2.4.1.2 Toissijaiset pakotteet	125
2.4.2 Keskeinen sisältö	126
2.4.2.1 Pakoteluettelot	126
2.4.2.2 Vienti-, tuonti- ja muut rajoitteet	139
2.4.2.3 Poikkeusluvat	145
2.4.2.4 Kirjanpito ja raportointi	150
2.4.2.5 Voimassa olevat pakotejärjestelmät	152
2.4.3 Seuraamukset	170
2.4.3.1 Rangaistussäännökset	170
2.4.3.2 Oikeuskäytäntöä	174
2.4.3.3 Arviointia	188
2.5 Eräiden muiden valtioiden pakotteet	190
2.5.1 Iso-Britannia	190
2.5.2 Kiina	191
3 ANTIBOIKOTTISÄÄDÖKSET	193
3.1 EU:n antiboikottiasetus	194
3.1.1 Soveltamisala	195
3.1.2 Keskeinen sisältö	196
3.1.3 Seuraamukset	198
3.2 Yhdysvaltojen antiboikottisäännökset	199
3.2.1 Soveltamisala	200
3.2.2 Keskeinen sisältö	201
3.2.3 Seuraamukset	203
3.3 Kiinan antiboikottisäädös	204

3.3.1 Soveltamisala	205
3.3.2 Keskeinen sisältö	206
3.3.3 Seuraamukset	207
3.4 Venäjän antiboikottitoimet	207
3.4.1 Soveltamisala	208
3.4.2 Keskeinen sisältö	208
3.4.3 Seuraamukset	209
4 VIENTIVALVONTA	210
4.1 Euroopan unionin ja Suomen vientivalvonta	211
4.1.1 Puolustustarvikkeet	212
4.1.1.1 Tuotekate	213
4.1.1.2 Lupavaatimukset	221
4.1.1.3 Lupamenettely	224
4.1.1.4 Kirjanpito ja raportointi	230
4.1.2 Kaksikäyttötuotteet	232
4.1.2.1 Tuotekate	235
4.1.2.2 Lupavaatimukset	244
4.1.2.3 Lupamenettely	258
4.1.2.4 Kirjanpito ja raportointi	268
4.1.3 Muut tuotteet	270
4.1.3.1 Siviilikäyttöön tarkoitetut aseet ja kaasusumuttimet	270
4.1.3.2 Ydinjäte sekä uraania tai toriumia sisältävät malmit	285
4.1.3.3 Kuolemanrangaistus- ja kidutusvälineet	289
4.1.4 Seuraamukset	296
4.1.4.1 Rangaistussäännökset	296
4.1.4.2 Oikeuskäytäntöä	305
4.1.4.3 Arviointia	313
4.2 Yhdysvaltojen vientivalvonta	326

4.2.1 Puolustustarvikkeet	328
4.2.1.1 Tuotekate	329
4.2.1.2 Lupavaatimukset	334
4.2.1.3 Lupamenettely	336
4.2.1.4 Kirjanpito ja raportointi	337
4.2.2 Kaksikäyttötuotteet	338
4.2.2.1 Tuotekate	339
4.2.2.2 Lupavaatimukset	350
4.2.2.3 Lupamenettely	358
4.2.2.4 Kirjanpito ja raportointi	359
4.2.3 Muut tuotteet	360
4.2.4 Seuraamukset	362
4.2.4.1 Rangaistussäännökset	363
4.2.4.2 Oikeuskäytäntöä	367
4.2.4.3 Arviointia	373
4.3 Kiinan vientivalvonta	376
5 VAATIMUSTEN NOUDATTAMINEN (COMPLIANCE)	381
5.1 Compliance-ohjelma	383
5.1.1 Riskiarvio	385
5.1.1.1 Maantieteelliset riskit	386
5.1.1.2 Toimialaan ja tuotteisiin liittyvät riskit	390
5.1.1.3 Yhdysvaltojen sääntelyyn liittyvät riskit	393
5.1.1.4 Riskiperusteisuus	397
5.1.2 Compliance-ohjelman keskeiset osa-alueet	400
5.1.2.1 Compliance Policy ja johdon sitoutuminen	401
5.1.2.2 Organisaatio, vastuunjako ja resurssit	403
5.1.2.3 Pakoteluetteloitten seuranta	405
5.1.2.4 Loppukäyttötarkistukset ja varoitusmerkit	409
5.1.2.5 Vientivalvontaluokittelut ja lupamenettelyt	415
5.1.2.6 Tiedon suojaaminen ja fyysinen turvallisuus	419

5.1.2.7 Kirjanpito	421	
5.1.2.8 Koulutus	423	
5.1.2.9 Seuranta, valvonta, kehitystoimet ja ilmoituskanavat	424	
5.1.2.10 Sopimuslausekkeet	427	11
5.1.3 Lopuksi	431	_____

SAATTEEKSI

Suomessa ei käsittääkseni ole aiemmin julkaistu lainkaan kansainvälisiä pakotteita ja vientivalvontaa koskevaa ammattikirjallisuutta. Pakotteisiin liittyvä akateeminenkin huomio täällä on sinänsä ansiokkaasti kohdistunut lähinnä pakoteluetteluihin liittyviin perusoikeushaasteisiin ja kansainvälisoikeudellisiin kysymyksiin. Tiedontarve on kuitenkin huutava – erityisesti EU:n Venäjä-pakotteiden ja sittemmin Yhdysvaltojen ja Kiinan välisen kauppasodan melskeessä yrityksiin kohdistuu sekä alati monimutkaisempia vaatimuksia että erittäin ankaria seuraamuksia niiden rikkomisesta. Yrityksissä on usein vaikeaa edes pysyä ajan tasalla keskeisimmistä omaan toimintaan vaikuttavista säädöksistä, saati että aikaa olisi pysähtyä perinpohjaisesti analysoimaan niiden vaikutuksia.

Toivon, että tämä kirja osaltaan vastaa suomalaisyritysten ja muiden tiedonjanoisten toimijoiden tarpeisiin. Sen sisältö on kypsyntynyt vääjäämättömästi ikääntyvässä päässäni viimeisen vuosikymmenen kuluessa, ensin ulkoministeriön jyhkeässä työhuoneessa

Merikasarmilla, sitten Nokian energisen äänekkäässä avokonttorissa Karaportissa ja lopulta viimeisten vuosien aikana oman toimistoni vaatimattomassa hiljaisuudessa Fredrikinkadulla. Varsinaisen kirjoitustyön tein vuoden 2020 lopulla ja alkuvuonna 2021 – aikana, jona minulle niin luontevasti sopiva yksinäinen kyhjäyttäminen tietokoneen ääressä oli hetken aikaa suorastaan sosiaalinen hyve.

Vaikka kirjoittaminen on enimmäkseen yksinäistä puurtamista, sain suureksi onnekseni korvaamatonta apua joukolta harvinaisen etevästä asiantuntijoista. Ulkoministeriön vientivalvontayksikön päällikkö Teemu Sepponen kommentoi perinpohjaiseen tapaansa Suomen vientivalvontaa koskevaa osuutta, mikä paransi lopputulosta huomattavasti. Euroopan unionin pakotteita koskevaan jaksoon sain kultaa kalliimpia kommentteja kahdeltakin entiseltä kollegaltani, ulkoministeriön oikeuspalvelun apulaisosastopäällikkö Anu Saarelalta ja kansainvälisen oikeuden yksikön päälliköltä Sari Mäkelältä. Käräjätuomari Anniina Teronen kommentoi teoksen käsikirjoituksen kattavasti viiltävän analyttiseen tapaansa, mistä olen kiitollinen. Kustannustoimittaja Nina Ojanen kohensi tekstiä kauttaaltaan sekä omilla arvokkailla huomioillaan että erityisesti vaatimalla kirjoittajalta aiheellista itsekritiikkiä ja kurinalaisuutta vielä silloinkin, kun tämä itse olisi jo urakastaan uupuneena ollut valmis tyytymään vähempään. Kiitokset myös kaikille niille kollegoille, joilta olen vuosien varrella oppinut suurimman osan siitä, minkä nyt tarjoilen lukijalle omanani. Sentään virheetkin ovat yksin minun vastuullani.

Edes kaltaiseni erakko ei selviäisi elämästä ilman muutamaa läheistä ihmistä. Kiitokset äidilleni ja muulle perheelleni sen kaikkine rakkaine rönsyineen sekä teille korvaamattomille ystäväilleni (jotka toivottavasti tiedätte, kenestä puhun). Anni teki enemmän kuin kukaan muu sekä edistääkseen että häiritäkseen tämän kirjan kirjoittamista, mistä kummastakin olen hänelle erityisen kiitollinen.